

"...

II- İTİRAZLARIN GEREKÇELERİ

- İtiraz yoluna başvuran Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

"Davacılar vekili, davalı Türk Hava Kurumu Derneği aleyhine açtığı 31.05.2000 tarihli davada;

[1- Davacıların üyesi, delegesi ve organlarında görevli bulundukları ve 4552 sayılı Kanunla düzenlemeye alınan Türk Hava Kurumu Derneği (THKD), 16.2.1925 tarihinde "Türk Tayyare Cemiyeti" adı altında kurulan ve 5.8.1925 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile "Kamu Yararına Çalışan Dernek" sayılan ve 1935 yılında gerçekleşen Büyük Genel Kurulu kararı ile adını "Türk Hava Kurumu Derneği" olarak değiştiren ve aynı yapılanma ve 33. Büyük Genel Kurulu tarafından kabul edilip yine Bakanlar Kurulu'nun, 18.10.1994 gün ve 94/6127 sayılı kararıyla onaylanmış ve 17.11.1994 gün ve 22114 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış Tüzüğü'nün 3/e maddesi uyarınca; "2908 sayılı Dernekler Kanunu'na" tabi özel hukuk tüzel kişisidir.(THKD. Tüzük m.3/d; DY. m.71).

2- 4552 sayılı Kanuna benzer bir düzenleme, daha önce Bakanlar Kurulu'nun 1.11.1999 tarih ve 23863 sayılı T.C. Resmi Gazete'de yayımlanan 22.10.1999 tarih ve 99/13485 sayılı kararıyla: "Türk Hava Kurumu Tüzüğü'nün Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Tüzük" şeklinde yürürlüğe konulmuş ve bu Tüzüğün 1. maddesinde, 18.11.1994 tarih ve 94/6127 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe konulan Türk Hava Kurumu Derneği Tüzüğü'nün yürürlükten kaldırıldığı; geçici 1. maddesinde, Türk Hava Kurumu Derneği'nin yürürlükten kaldırılan Tüzüğünde belirtilen organların görevlerinin bu Tüzüğün yürürlüğe girmesiyle sona ereceği, söz konusu organların görevlerinin, Başbakanlıkça belirlenecek bir başkan ve iki üyeden oluşan üç kişilik bir Kurul tarafından yerine getirileceği, bu Kurulun en geç altı ay içinde Türk Hava Kurumu Derneği'nin yeniden yapılandırılmasına ilişkin tüzüğü hazırlayarak, Bakanlar Kurulu'na sunacağı belirtilip böylece oluşturulan üç kişilik Kurula atama yapılmasına ilişkin Başkanlığın 01.11.1999 gün ve 139/02519 sayılı işlemlerin, iptali ve yürütülmesinin durdurulması istemiyle Danıştay Onuncu Dairesi'nde açılan Esas No:1999/4871 ve 1999/5044 sayılı davalarda: "2908 sayılı Kanunun 71. maddesindeki Bakanlar Kurulunca tüzüğün onaylanacağı hükmünden hareketle, özel hukuk tüzelkişisinin yetkili organının yerine geçerek ve kanunun vermediği bir yetki kullanılmak suretiyle Türk Hava Kurumu Tüzüğü'nün Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlükten kaldırılmasında, Kurum organlarının görevlerinin sona erdirilmesinde, sona erdirilen organların görevlerinin yerine getirecek üç kişilik kurul oluşturulmasında ve bu kurula yeni tüzük hazırlama görevi verilmesinde mevzuata uyarlık bulunmamaktadır." ... gerekçesiyle verilen, 17.2.2000 ve 9.3.2000 tarihli kararlarla, dava konusu anılan idari işlemlerin yürütülmesinin durdurulması mahkemece kararlaştırılmış ve kararlar, davalı Başkanlığına tebliğ edilmiş ve ayrıca davacılar vekili olarak tarafımızdan davalı idareye dilekçe verilerek, Anayasa'nın 138 f.4 ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usul Yasası'nın 28 b.1, 52 f.1 maddeleri hükümleri uyarınca, anılan yürütmeyi durdurma kararlarının icaplarına göre, gecikmeksizin işlem ve eylem tesis edilerek uygulanması istenmişken; Bakanlar Kurulu, söz konusu yürütmeyi durdurma kararını uygulamamak için, dava konusu düzenlemesinin aynını ve aynı içerikle, bu defa kanun tasarısı biçiminde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunmuş ve bu tasarı... yürütmeyi durdurma kararının uygulanması için tanınan otuz günlük sürenin (İYUY.m.28 f.1) dolduğu son gün, TBMM'ce kabul edilip, 4552 sayılı Kanunlaşmış ve daha önce görevden uzaklaştırılan Türk Hava Kurumu Derneği organlarının

görevlerini yapmak üzere Başbakanlıkça atanan ve bu atama işlemlerinin yürütmesi durdurulan aynı kişiler, bu görevlerinden hiç ayrılmayarak ve yeni yasal düzenleme gerekçe gösterilerek, Başbakanlığın 30.03.2000 tarih ve B.02.0.MÜS./38/00764 sayılı işlemiyle yeniden görevlendirilmiştir.

4552 sayılı Kanunla getirilen bu düzenleme, yukarıda açıkladığımız yapılış sürecine bakıldığında, her şeyden önce bir amaç saptırması yönünden Anayasa'ya aykırı olmakla karşı karşıyadır. (AY.m.5). Çünkü, Anayasa'nın 138/son hükmü "yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır.; bu organlar idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez." kuralını içermektedir. Oysa, Bakanlar Kurulu ve TBMM, Danıştay kararına uymak yerine, Danıştay'ın mevzuata aykırı bulduğu karar konusu hükümleri, aynı içerikle bu kez kanunla düzenleyerek, amaç saptırması yoluyla, Danıştay kararını etkisiz hale getirmektedir. Böylece 4552 sayılı Kanun, öncelikle yapılış amacı bakımından Anayasa'nın 138/son hükmüne ters düşmektedir.

3- Öte yandan, 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun, "Kamu yararına çalışan dernek sayılma" başlıklı 59. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, bir derneğin kamu yararına çalışan derneklerden sayılması, ilgili bakanlıkların görüşü alınarak, İçişleri Bakanlığı'nın önerisi, Danıştay İdari İşler Kurulu'nun kararı ve Bakanlar Kurulu'nun onayına bağlıdır. Bu düzenlemeye paralel olarak aynı Kanunun özel durumlar başlıklı 71. maddesinin 2. fıkrasında: Türk Hava Kurumu, Bakanlar Kurulunca onaylanmış tüzüğüne ve kanunların verdiği görev ve yetkilere göre teşkilatlanır ve yönetilir hükmü yer almaktadır. Anayasa'nın 33. maddesinde, herkesin önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahip olduğu, dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil şart ve usullerinin kanunda gösterileceği belirtilmiştir. Anayasanın bu amir hükmü gereği, 2908 sayılı Dernekler Kanunu kabul edilmiş ve 7.10.1983 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur. Türk Hava Kurumu'nun da özel durumlar dışında 2908 sayılı Kanunun genel hükümlerine tabi kamu yararına çalışan bir dernek olduğundan kuşku bulunmamaktadır. 2908 sayılı Dernekler Kanunu, Türk Hava Kurumu bakımından 71. maddedeki özel durumlarla birlikte uygulanması gereken Kanundur. 71. maddedeki özel durumlar da; Türk Hava Kurumu'nun Bakanlar Kurulunca onaylanmış Tüzüğüne ve kanunların verdiği görev ve yetkilere göre teşkilatlanacağı ve yönetileceği, Kurumun mal ve paralarının Devlet malı sayılacağı, bunlara karşı suç işleyenlerin Devlet memuru gibi cezalandırılacağıdır. Bu durum karşısında, Türk Hava Kurumu Tüzüğü'nün değiştirilmesi 2908 sayılı Kanunun 26. maddesinin 2 numaralı bendine göre Kurum Genel Kurulu'nun kararına bağlıdır. Kanunun 71. maddesiyle Bakanlar Kuruluna tanınan yetki, Türk Hava Kurumu Tüzüğü'nün Bakanlar Kurulunca onaylanmasından ibarettir. Tüzüğü onaylama yetkisi, onaylamamayı da kapsar. Ancak Kurumun amaçlarına ve bu arada kamu yararına aykırılık nedeniyle onaylanmama halinde, onaylamama nedenlerinin giderilmesi de Kurum Genel Kurulu'na aittir... Yukarıda belirtildiği gibi Türk Hava Kurumu Derneği'nin Tüzüğü, bu Derneğin 33. Büyük Genel Kurulu tarafından kabul edilerek, Bakanlar Kurulu'nun 18.10.1994 tarih ve 94/6127 sayılı kararı ile onaylanmış ve 17.11.1994 tarih ve 22114 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Tüzüğün değiştirilmesi veya tamamen yürürlükten kaldırılarak yeni bir Tüzüğün yürürlüğe konulması için, onama yöntemine paralel bir yöntem izlenerek (usulde paralellik ilkesi; özellikle yetki ve şeklide paralellik) ; (1) Medeni Yasanın 47-48., Dernekler Yasasının 26.b.2 maddeleriyle, Kurum Tüzüğü uyarınca (m. 17), Dernek Yetkili Organının (Büyük Genel Kurul) kararı; (2) İlgili Bakanlığın görüşünün alınması; (3) İçişleri Bakanlığı'nın önerisi; (4) Danıştay İdari İşler Kurulu'nun kararı ve (5) Bakanlar Kurulu'nun onama kararı vermesi süreçlerinin izlenmesi zorunludur.(D.Y. md.59 f.1, 71)...

... 4552 sayılı Yasayla, yıllarca önce usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş birel işlem durumundaki Türk Hava Kurumu Tüzüğü'nün, Bakanlar Kurulu'nca veya oluşturduğu bir kurul aracılığıyla yürürlükten kaldırılması; dernek kurma ve üyelik haklarında eşitlikle, çoğulcu, özgürlükçü, çağdaş toplum düzeniyle bağdaşmaz kısıtlamalar getirilmesi, hukukun temel kurallarından olan "idari istikrar", "kazanılmış hak" ve "hukuk güvenliği" ilkelerine aykırı olacaktır. Gerçekten: Anayasa'nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin bir gereği olan hak ve özgürlüklerin ve toplumun huzur ve refahının güvenlik altına alınması, ancak hukuki durumlarda kararlılık sağlamakla olabilir. Öte yandan kararlılık da hukuk devleti ilkesinin gereklerinden biri olarak "kazanılmış hak kavramı"nın benimsenmesiyle gerçekleşebilir. (Anayasa Mahkemesi 29.11.1966, E.66/11, K.66/44-RG.27.12.1967-12787) Anayasa'nın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir hukuk devleti olduğu açıkça belirtilmiştir. Hukuk devleti olmak, idare edilenlere hukuk güveni sağlayan bir düzen kurmaktır. Böyle bir düzen kurulması, yasama ve yargı yetkileri ile yürütme alanına giren bütün faaliyetlerin, hukuk kuralları içinde kalması, temel hak ve özgürlüklerin değiştirilmesi ve aykırı davranılması kolay olmayan metinler içinde, Anayasa ilkesi haline sokulmasıyla gerçekleşebilir. (Anayasa Mahkemesi 29.4.1969, E.68/61, K.69/23-RG.15.12.1970-13695) Anayasa koyucu, hukuk devletinin bir gereği olarak kamu yararıyla kişi haklarını bağdaştırmaya çalışmış, hukuka uygun olarak kazanılmış hakları korumayı öngörmüştür. Demokratik hukuk devletinde, hangi amaçla olursa olsun, sınırlamalar belli bir özgürlüğün kullanılmasını bütünüyle kaldıracak düzeyde olamaz ve amaçla, sınırlama arasında adil bir orantı mutlaka bulunur. Bir sınırlama ölçütü olan kamu yararı kavramı, her ne kadar, soyut bir kavram ise de; "hakkına getirilecek sınırlama, cezalandırma sonucu doğuruyor ve devlete olan güveni sarsıyorsa, o sınırlamanın kamu yararına olduğundan söz edilemez." (Danıştay I. D. 13.9.1989, E.89/130, K.89/112 - Danıştay Dergisi 78-79.17).

Sonuçta Hukuk devleti olmanın da kendine özgü kuralları vardır. Bu kuralların başında, icra organlarının, yargı organlarının ve yasamanın, Anayasa'da ifadesini bulan ilke ve kurallara uygun olarak faaliyette bulunmaları gelir. Anayasaya uygun olarak yürürlüğe konulmuş bulunan kanunları, tarafsız ve adil bir anlayış içinde uygulamak, gücünü anayasadan alan yargı organlarının kararlarını tam ve eksiksiz yerine getirmek yanında, hem Anayasa kurallarını ve hem de yargı kararlarında yer alan ilke ve esasları göz önünde bulundurmak suretiyle hükümet etmek ve yasama faaliyetini yürütmek, icra organları ile yasamanın görev ve sorumluluğundadır. (Anayasa Mahkemesi, 13.11.1995, E.95/45, K.95/58, RG.24.11.1995, s. 22473) Böylece yinelemek gerekirse, 4552 sayılı Kanunla ve maddeleriyle getirilen düzenleme, Anayasa'nın 2. maddesiyle ve bu maddeyle getirilen hukuk devleti niteliğinde yer alan " hukuk güvenliği" ve "kazanılmış hak" ilkeleriyle ve yine "Devletin Temel Amaç ve Görevleri" başlıklı Anayasa'nın 5. maddesiyle bağdaşmayacaktır.

4- ... Anayasanın 33. maddesinin 4. fıkrasına (ve Dy.m.52, 54 f. 1-4'e) göre; Dernekler Kanununun öngördüğü hallerde hakim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak milli güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlemini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalanmanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirebilir. Bu mercein kararı, yirmi dört saat içerisinde görevli hakim onayına sunulur. Hakim, kararını kırk sekiz saat içerisinde açıklar; aksi halde bu idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkar. Bu biçimde faaliyetten alıkonulan derneğin maddi ve hukuki varlığının korunabilmesi için, mahalli sulh mahkemesince derneğe bir kayyım tayin edilerek derneğin hak ve mali varlığının korunması sağlanır. (DY.m.54 f.5) Yine yukarıda açıklandığı gibi, herhangi bir biçimde bir derneğin organları eksik olur ve başka yolla yönetimi sağlanmamış bulunursa, Medeni Yasanın 377. maddesinin 4. bendi hükmü uyarınca, sulh mahkemesince derneğe kayyım (idare kayyımı) atanır.

Böylece bellidir ki: Anayasa ile teminat altına alınan kişisel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasının, yasaların bu konuda getirecekleri açık hükümlerle idareyi yetkili kılmasına bağlı olduğu, hukuk devleti kavramının ve kanunilik ilkesinin tabii bir sonucudur. Bu kuralın icabı olarak idari makamlar, yasaların kendilerini yetkili kılmadığı konularda, kişiler yönünden bunların haklarını sınırlayıcı işlemler tesis edemeyecekleri gibi, yasalarda açıkça yer almayan bir mükellefiyetle de onları ilzam edemezler. Öte yandan idari makamlar, yasalarla verilen yetkiye dayanarak kişilerin hak ve özgürlüklerini muvakkaten dahi olsa kısıtlayabilecek nitelikte işlem tesis ederlerken, yine yasalarla saptanan usul ve esaslar dairesinde hareket etmek zorunluluğundadırlar. (Danıştay 12. D. 8.4.1971, E.1970/1836, K.1971/827-Danıştay Dergisi, 1972, Y.2, S.4, s.382)

... Kanunla İçişleri Bakanlığı'na (veya Bakanlar Kurulu'na) dernek kurulmasına izin verme veya kuruluşu onama gibi yetkiler tanıyan bir hükme yer verilmemiştir. Böyle bir yetinin verilmesi de yukarıdaki sözü edilen Anayasa hükmü (m.33) karşısında esasen mümkün değildir. Devlet idaresinde yer alan hiçbir organ kaynağını yasalarda bulmayan bir yetkiyi kullanamaz. Bu hukuk devleti ilkesinin tabii bir gereğidir. (Danıştay 12. D. 23.9.1972, E.1972/592, K.1973/1620-Danıştay Dergisi, 1974, Y.4, S.14-15, s.620).

Keza, Anayasa'nın 6. maddesi "Türk Milleti, egemenliğini Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır. Hiçbir kimse veya organ Anayasada olmayan bir devlet yetkisi kullanamaz" kuralını içermektedir. 4552 sayılı Kanunun, Anayasa'nın 33/4 hükmü ile yargı organlarına tanıdığı derneklerin hukuki varlığını sona erdirmeye yetkisini Bakanlar Kurulu'na ve T.H.K (Türk Hava Kurumu Derneği) için bu kanunla TBMM'ne tanımakla, Anayasa'nın 6. maddesiyle de bağdaşmayan bir düzenleme getirmiştir. Dolayısıyla, 4552 sayılı Kanunun getirdiği sözünü ettiğimiz bu düzenlemeler, aynı zamanda, Anayasa'nın 2. maddesinde ve Cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılan "hukuk devleti" ve Başlangıcın 4. paragrafındaki "kuvvetler ayrılığı" ilkeleri ile de bağdaşmamaktadır...

5- ... Hukukumuzda şirketler dışındaki sendika, dernek gibi özel hukuk tüzel kişiliklerinin oluşumu izin koşuluna bağlanmamıştır. Dernek ve sendikalar, Anayasa, Dernekler Yasası, Sendikalar Yasası ile yapılan düzenlemeye göre ve Medeni Kanunda yer alan genel düzenleme gereği kuruluş belgelerinin ilgili mercie verilmesi ile tüzel kişilik kazanmaktadır. Anayasal ve ilgili yasal düzenlemelerde, genel olarak idarenin anılan tüzel kişilikleri kuruluş ve faaliyetlerine müdahale etmemesi esası benimsenmiştir. Dolayısıyla anılan tüzel kişiliklerin kuruluş ve faaliyetlerine idarenin genel kolluk yetkisini kullanmak suretiyle müdahalesi mümkün değildir. Söz konusu özel hukuk tüzel kişilerinin faaliyetlerinin durdurulmasına, kapatılmalarına ancak yetkili adliye mahkemesince karar verilebilir. (Danıştay 10.D, 10.11.1992, E.1991/1262, K. 1992/3 901-Danıştay Dergisi 1992, S. 87, s.529).

Bilindiği gibi Anayasamız, vatandaşların dernek kurmak hakkına "temel haklar" arasında yer vermiştir. Anayasamızın dernek kurma hürriyeti başlığını taşıyan 33. maddesine göre, herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir. Ayrıca taraf bulunduğumuz uluslararası antlaşmalardan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 21. maddesi, herkese barışçı toplanma hakkı tanınır. 22. maddesi herkes başkalarıyla birlikte dernek kurma hak ve özgürlüğüne sahiptir demek suretiyle bu hakkın bütün insanlara tanınması gerektiğini öngörmüştür...

Anayasa'nın 13, 14. ve 15. maddelerinde özgürlüklere ya da bunların kullanılmasına ilişkin genel sınırlamalar kurala bağlanmaktadır. Bu kuralların incelenmesi, herkes için özgürlüğün asıl olduğunu, bunların sınırlandırılmasını ise gerçekleşmesi güç koşullara

bağlandığını açıkça ortaya koymaktadır. Özgürlükler, herkesin hatta kişinin kendisine karşı bile korunmuş, Yasa Koyucudan gelebilecek tecavüzlere karşı Anayasa Mahkemesi güvencesine bağlanmıştır. (Anayasa Mahkemesi 26.11.1986, E.85/8, K.86/27- RG.14.8.1987-S.19554).

"Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasını düzenleyen Anayasanın 13. maddesi, 2. fıkrasında bu maddenin 1. fıkrasındaki toplumsal yararları sağlamak amacıyla, bir temel hak ve özgürlüğe getirilen sınırlamanın, demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamayacağı ve öngördükleri amaç dışında kullanılamayacağı -Anayasa yargısında bilinen adıyla ölçüsüz olamayacağı- amir hükmünü içermektedir. Oysa 4552 sayılı Kanunla, Bakanlar Kuruluna verilen derneklerin hukuki varlığını sona erdirmeye niteliğindeki bu yetkiler, dernek hakkını tümüyle ortadan kaldırır, "içeriği ile, ölçülü olmadığı gibi, demokratik toplum düzeninin gerekleriyle de bağdaşmamaktadır." ...

6- ... Özellikle kişi dokunulmazlığı ve herkesin maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkının (AY.m.17,19) ve düşünce açıklama özgürlüğünün (AY.m.26) doğal uzantısını oluşturan dernek kurma hakkı, kurulan derneğin özgür ve özerk bir hukuksal alanda bulunmasını gerektirecektir. Bu nedenledir ki Anayasanın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamaların demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamayacağı ve öngördükleri amaç dışında kullanılamayacağı belirtilmiştir... Bu kurallar karşısında ve Anayasanın üstünlüğü ilkesi ışığında, itirazımıza konu 4552 sayılı Kanunda ve hükümlerinde olduğu gibi dernek kurma özgürlüğünü ortadan kaldıracı ve özünü yok edici işlemler ve bu özgürlüğün kullanılmasını kökten engelleyici düzenlemeler anayasayla bağdaşır sayılamayacaktır. (AY.m.11,19,138; MY.m.23; BY.m.19-41).

Öte yandan bireylerin dernek kurma özgürlüğü hukukumuzda, derneğin kendi iç düzenini, üyelik hak ve yükümlerini ve etkinlik alanını belirleme serbestliği (Dernek Özerkliği) ile tamamlanır ve örgütlenme özgürlüğü, örgütlerin özgürlüğü ile bütünleşir.

Sonuçta bir tüzel kişilik olan dernekler ve şirketler için, kendi tüzüğü veya sözleşmesine göre ve yine kendi organlarınca yönetilmek, hukuk devleti niteliğinin hukuk güvenliği düşüncesinin ve kazanılmış hak ilkesinin doğal gereğidir. Bu nitelik, düşünce ve ilkeler; yargı ve bilim çevrelerince içtihat edildiği ve bu yönde ayrıca incelendiği gibi, değil idari işlemlerle, yasalarla bile bozulanmaz, değiştirilemez. (Yargıtay 1.H.D. 24.1.1984 E.1983/14113, K.1984/344, YKD.1984, C.10, S.8, s.1161; Yargıtay 11. HD. 20.10.1995, E.1995/4655, K.1995/789-Yasa 1996, C.15, S.170, s.151; Yargıtay 2.H.D 23.01.1996 E.12893, K.700-İ.K.İ.D. 1996, S.431, s.12215). Çünkü tüzük, derneğin Anayasasıdır. Çünkü derneğin amacı, örgütü, üyeleri ile olan ilişkileri, yönetim merkezi ve gelir kaynakları gibi önemli ve temel hususların hepsi, daha dernek kurulurken tüzükle belirlenmiş olur. Bu hükümler, genel mahiyette olan birtakım kurallardır. Zira Medeni Kanunun derneklerle ilgili konu ve sorunların düzenlenmesini derneklerin kendilerine bırakmıştır; onlara, emredici hükümlere aykırı düşmemek şartıyla bunları diledikleri şekilde düzenleme yetkisini tanımıştır. (MY. m.56) Kurucuların dernek kurma iradesi, derneğin tüzüğünde açığa vurulur. Tüzük, derneğin örgütünü ve iç yaşayışını düzenleyen hükümleri içeren çok taraflı bir hukuki işlemdir. Tüzük, önce dernek kurucu üyelerinin iradelerine, daha sonra yapılacak değişikliklerde dernek genel kurulunun kararına dayanan, dernek için bir objektif hukuk normu niteliğinde olan ve dernek hayatı ve üyeleri için bağlayıcı hukuk kuralları içererek dernek kurucularının veya genel kurul kararlarına katılan üyelerin kişiliklerinden bağımsız özellikli bir dernek iç yasasıdır, yazılı bir hukuk kaynağıdır. (DY.m.4, 8, 9, 26/2). Tüm bu yönleriyle tüzük, dernek kurma hakkının kullanılmasını sağlayan, dernek kurma iradesini açıklayan ve bu hakkı ve iradeyi somutlayan bir olanaktır. (MY.m.53/1; DY.m.9). Derneğin kurulmasından sonra ise; dernek, tüzüğünde yer

alan hususlardan kendi iradesi ile değişiklik yapmak hakkına sahiptir. Bu irade, bir karar biçiminde gerçekleşir ve derneğin böyle bir kararının verme yetkisi en üst karar organı olan dernek genel kurulundur. (MY.m.48; DY.m.26/2). Böylece idarece oluşturulmuş bir Kurulun, Türk Hava Kurumu Derneği organlarının görevlerini üstlenerek (Dernek genel kurulu sıfatıyla) hazırladığı Dernek Tüzüğü'nün yürürlüğe konulması işleminin dayanağı sayılan 28 Mart 2000 tarih ve 4552 sayılı "Dernekler Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ve bu Kanununun 1. maddesinin 2. fıkrasındaki (a) ve (b) bentleri hükümleri; 2 maddesiyle konulan Geçici 7. maddesi hükümleri, sırasıyla Anayasanın Başlangıç 4. ve 2. paragrafları hükümlerine (AY.m.176) ve ayrıca 2., 5., 6., 12., 13/1-2., 17., 19., 25., 26., 33/4. ve 138/son maddeleri hükümlerine ve tüm özel hukuk sistemine açıkça aykırıdır...

7- Kanun, genel, soyut ve kişisel olmayan kurallar içermelidir. Uygulayıcı bireysel idari işlemler ve önlemler, kanunla yapılamaz. Kanun ancak bu konuda yapılacak işlemlerle ilgili kuralları koymakla yetinip, uygulamayı yetkili idari makamlara bırakmak zorundadır...

İdarenin düzenleyici işlemleri, yasaların uygulanması ve bunların verdiği ödevlerin yerine getirilmesine ilişkin "tüzükler" ve "yönetmelikler"dir. (AY.m.115,124) İdarenin bir özel hukuk tüzelkişiliğinin tüzüğünü veya yönetmeliği hazırlaması, gerçek kişiler olan insanların özel yaşam alanları tanzim etmekle eşdeğerdir ve böyle bir yaklaşım Anayasa'nın özellikle 12/1., 17/1. ve 19. maddeleri hükümleriyle güvenceye alınan kişi dokunulmazlığı başta olmak üzere, temel hak ve özgürlükleri kurucu tüm anayasal koruyucu haklar sistemine aykırıdır.

8- Gerekçesinde, Türk Hava Kurumu yöneticileri hakkında açılan davalar ve yolsuzluk iddialarının, bu Kanun Tasarısı'nı gerektirdiği ifade edilmiş ve ek geçici maddeyle, yasanın yürürlüğe girmesiyle bu yöneticilerin görevlerinin sona ereceği belirtilmiştir... Türk Hava Kurumu yöneticileri hakkında, bu görevler sebebiyle aleyhlerine halen verilmiş bir mahkeme kararı veya açılmış bir dava yoktur. Bu haliyle Gerekçe, Anayasaca güvenceye bağlanan "kişi hürriyeti ve güvenliği'ne" ve "suçluluğu mahkeme kararı ile saptanıncaya kadar kimse suçlu sayılmaz" yönündeki en temel Anayasal ilkeye aykırıdır. (AY.m.15, 19)... Ayrıca yine gerekçede, denetim ihtiyacının bu dernekler için böyle bir yasal düzenlemeyi gerektirdiği ifade edilmektedir. Oysa dernekler, özel hukuk tüzelkişileri olarak iç ve dış denetime en çok açık tutulmuş ve bu konuda gerek üyelerine ve gerekse yürütme ve yargı mercilerine yasalarla çok geniş denetim olanakları tanınmış kuruluşlardır. Ancak bu düzenlemeyle idare, yine yukarıda değerlendirdiği gibi, denetlemek değil, yargıç güvencesini aşarak, düşünce ve dernek özgürlüğünde bir alana doğrudan müdahale emsali yaratma ve giderek bu alanları idari işlemlerle düzenlemek istemektedir...

9- İdare, 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 4., 16. ve 18. f. 3. maddeleriyle öngörülen ve izinle bir derneğe üye olan Devlet Memurlarının, Milli Savunma Bakanlığı'nın 3.3.1998 tarih ve 23361 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Tebliği'nde doğrulandığı ve duyurulduğu gibi, bu derneklerin yönetim ve denetim kurullarında görev alamayacağına ilişkin amir hükme rağmen; böyle bir Devlet Memuru olan bir Silahlı Kuvvetler Mensubu kişinin başkanlığında, dava konusu dernek organlarının görevini yapacak bir kurul oluşturmuştur. Görülüyor ki idare, ... somut olay ve işlem bağlamında da hukuk kurallarına özenle yaklaşmama amacında ve tavrında ısrar etmektedir. Üstelik dava konusu genel kurul adlı toplantı da aynı tavır yinelenmiş; anılan yasal nedenlerle dernek yöneticisi olamayacak Silahlı Kuvvetler mensubu kişiler, davalı Derneğin Genel Başkanlığı'nda ve organ üyeliklerine aday olmuşlar ve seçilerek, 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 4., 16. ve 18 f.3. maddeleriyle öngörülen ve izinle bir derneğe üye olan Devlet Memurlarının, bu derneklerin yönetim ve denetim kurullarında görev alamayacağına ilişkin amir hükümlerine aykırı kararlar alınmıştır...] biçiminde açıklamalarından sonra :

[1- 28 Mart 2000 tarih ve 4552 sayılı "Dernekler Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ve bu Kanun'un 1. maddesinin 2. fıkrasındaki (a) ve (b) bentleri hükümleri ile; 2. maddesiyle konulan Geçici 7. maddesi hükümleri, sırasıyla Anayasa'nın Başlangıç 2., 4., ve 6. paragrafları hükümlerine (A.Y.m.176) ve ayrıca 2., 5., 6. 12., 13/1-2 ., 17., 19., 25., 26., 33/4. ve 138/son maddeleri hükümlerine açıkça aykırı olup, uygulanmaları durumunda sonradan giderilmesi güç ve olanaksız zararlara yol açacaklarından, bu yoldaki itirazımızın kabulüyle: (a) denetimleri ve iptalleri için (b) yürürlüğün durdurulması istemli olarak, Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca, konunun Anayasa Mahkemesi'ne intikal ettirilmesine;

2- 28.3.2000 tarih ve 4552 sayılı Yasa'nın Geçici 7. maddesi hükmüyle görevleri sona erdirilen davalı Türk Hava Kurumu Derneği'nin organlarının görevlerini yerine getirmek üzere, Başbakanlığın 30.3.2000 tarih ve B.02.0.MÜS./38/00764 sayılı işlemiyle oluşturulan Kurul'un, davalı Derneğin organı olan Genel Kurulu sıfatıyla (Dernekler Yasası M.26/2) hazırlayarak, 5.5.2000 tarih ve 24040 Mükerrer sayılı, Resmi Gazete'de yayımlanan, "Türk Hava Kurumu Derneği Tüzüğü'nün" tamamının, bu Tüzük'ün Anayasa'nın 10, 12, 17, 33., Medeni Yasanın 60, 61, 63, 67, 68., Dernekler Yasası'nın 4., 16., 18, 19., 21., 24. ve 27. maddelerine aykırılığı yukarıda özellikle belirtilen 19, 21, 24, 27, 52. madde ve hükümlerinin yine özellikle Medeni Yasa'nın 68. maddesi ve ilgili yasa hükümleri uyarınca geçersizliklerinin tesbitine ve iptaline;

3- Davalı Türk Hava Kurumu Derneği'nin "36. Büyük Genel Kurulu" adı altında, 21 Mayıs 2000 tarihinde Ankara'da yapılan toplantının ve bu toplantının çağrısı dahil, toplantıda alınan tüm karar ve işlemlerin hukuka aykırılıklarının ve geçersizliklerinin tesbitine ve iptaline ve öncelikle bu karar ve işlemler ileride giderilmesi güç zararlar doğuracağından HYUY.m. 101, 102, 103 gereğince uygulanmalarının ihtiyati tedbir yoluyla durdurulmasına;

4- Yargılama giderleriyle, avukatlık ücretinin de davalı idareye yükletilmesine;]

Karar verilmesini istemiştir.

Davalı Dernek cevabında: [... Ulu Öder ATATÜRK'ün yol göstericiliğinde, Türk Gençliğine fevkalade teknik bir konu olan havacılığın sivil ve askeri alanlardaki büyük önemini anlatmak, havacılığı tanıtmak, sevdirmek, vatan savunmasında amatör havacılığın katkısını artırmak ana amacıyla 16 Şubat 1925 tarihinde kurulan Türk Hava Kurumu (THK) milletimizin maddi ve manevi desteğinde yaşamaktadır. 5 Ağustos 1925 tarihinde Bakanlar Kurulu kararıyla kamu yararına çalışan dernekler arasına alınmıştır. Aynı zamanda dernekler arasında sadece Kızılay gibi mal varlığı devlet malıdır. 1925 yılından beri ana amacını yerine getirmek için diğer derneklerden farklı olarak gelirini kanunlarda sağlanan haklarla sağlamaktadır. Bu nedenle denetimin, yönetimin de diğer derneklerden farklı olması mecburiyeti vardır. Diğer derneklerde vuku bulan aksaklıklar milletimizi maddi ve manevi açıdan yaralamayabilir. Ancak, THK için bunu söyleyebilmek mümkün görülmemektedir.

Diğer önemli bir konu ise; fevkalade teknik bir konu olan havacılığın yönetiminin ehil ellerde olması mecburiyetidir. THK kuruluşundan 1987 yılına kadar günün şartlarına uygun olarak devamlı surette havacılıkta ehil olan yöneticiler tarafından yönetilmiştir. Anılan yöneticiler genelde hem havacılıkla ilgili yüksek okulu, hem de ilave olarak pervaneli/Jet uçuş okullarını bitirmiş ve THK'nu yönetmeden önce en azından THK büyüklüğünde bir uçuş birliğinin veya kurumunu yönetmişlerdir. 1987 yılından itibaren ihtisasa önem verilmeden yönetilen THK müdahale edilinceye kadar, Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Diyanet Vakfı gibi hayır kurumlarına 3.5 Trilyon ana para ve trilyonlarca faizi olmak üzere borçlanmıştır. Ayrıca henüz hesaplama çalışmaları devam

eden ve tahminen 2.5 trilyon olduğu değerlendirilen 1998 yılı kurban derisi borcu mevcuttur. Anılan borçlanmanın büyük bölümünün ihtisasa hürmetleri eksiklikten kaynaklandığı değerlendirilmektedir...

Bu konularda Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca açılan soruşturma devam ettiği için hukukun üstünlüğü esas alınarak soruşturmanın sonuçlanması beklenmektedir. Ancak bu arada Kurum güvence kaybettikçe, diğer hayır kurumlarına borçları arttıkça Halkımızın yardımları da azalmış kurum gelir kaybına da uğramıştır.

Amaçlarını yerine getirmek için, gelirleri özel konularda devlet güvencesi altında, Türk Milletinin fedakarlık ve hayırlarıyla temin edilerek, mal varlığı devlet malı sayılan, bütün il ve ilçelerde yurt sathına yayılmış 602 Şube Başkanlığı , 108 uçak, helikopter ve havacılıkla ilgili diğer müstemilatıyla birlikte, üç meydanı işleten THK'nun gelirlerinin kanunlarla hayırsever Milletimizden temin edilmesi, mal varlığının devlet malı olması nedeniyle diğer derneklerden farklılık arz etmekte, amaçlarını yerine getirmek için özel kanunlarla yönetilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Böyle bir kanun bulunmaması nedeniyle Kurumun müflis duruma düştüğünü değerlendiren Bakanlar Kurulu faaliyete geçerek duruma müdahale mecburiyetinde kalmaktadır... Hele Kurumun kurtarılması için yapılan müdahalenin anayasaya aykırı bulunması ve yürütmeyi durdurma isteği ise hiç kabul edilemeyecek bir iddiadır. Tersine Kurumun kurtarılması için çaba gösterilmemesi millet önünde bütün ilgilileri fevkalade suçlu duruma getirir.

1- Tüzük iptali istemi ile açılacak davaların çözüm yerinin Hukuk Mahkemeleri olmadığı tartışmasızdır. Ayrıca iptali istenen Tüzük, Bakanlar Kurulunun 6 Nisan 2000 günlü kararı ile yürürlüğe konulduğu için, tüzük iptali davasında Türk Hava Kurumu Genel Başkanlığının hasım olarak gösterilmesi de hatalıdır.

Dava dilekçesindeki, Türk Hava Kurumu Tüzüğünün iptali isteminin görev yönünden ve husumetin yönetilmesindeki hata nedeniyle reddi gerekecektir.

2- 21 Mayıs 2000 tarihinde yapılan 36. Büyük Genel Kurulun iptali istemi ile açılan davada, 2908 sayılı Dernekler Kanunun 4552 sayılı Kanunla değişik 71. maddesinin 2. fıkrası (a) ve (b) bentleri ile geçici 7. maddesinin Anayasanın 2, 5, 6, 12, 13, 17, 19, 25, 26, 33 ve 138. maddelerine aykırı olduğu, bu yüzden iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulması gerekeceği iddia edildiğinden, öncelikle bu iddianın tartışılıp irdelenmesi zorunlu görülmektedir.

Anayasanın 152. maddesine göre, açılmış bir davada, taraflar, uyuşmazlığın çözümünde uygulanacak bir kanun hükmünün Anayasaya aykırı olduğunu ileri sürebilmektedirler.

Ancak, bu iddianın Mahkemece, Anayasa Mahkemesine götürülebilmesi için;

- a) Mahkemenin davaya bakmaya görevli olması,
- b) Anayasaya aykırılığı öne sürülen hukuk kuralının, o davada uygulanacak olması,
- c) Anayasaya aykırılık iddiasının Mahkemece de ciddi olduğu kanısına varılması,

Koşullarının bir arada bulunması gereklidir.

Yukarıda kısaca değinildiği gibi, Genel Kurulun iptali istemi ile açılan davaya bakmaya sayın Mahkeme görevli değildir.

Dava dilekçesinde Anayasaya aykırı olduğu öne sürülen 2908 sayılı Kanunun 71. maddesinin değişik 2. fıkrası (a) ve (b) bentlerinde, Bakanlar Kuruluna, Türk Hava Kurumunun organlarının görevlerine son verme, bunların görevlerini yerine getirmek üzere geçici kurullar oluşturma ve tüzüklerini değiştirme yetkilerinin tanındığı görülmektedir.

Bu bentlerde, Türk Hava Kurumunun genel kurullarının toplanmasını ve genel kurullarda alınacak kararları düzenleyen bir kural yoktur. Değişik bir anlatımla, Türk Hava Kurumunun, dava konusu yapılan genel kurulu, Anayasaya aykırılığı öne sürülen kurallara göre toplanmamıştır. Genel Kurula çağrıdan başlayarak, toplantı ve karar yeter sayısının belirlenmesine, çeşitli kararların alınmasına ve seçimlerin yapılmasına kadar bütün işlemler, Dernekler Kanununun Genel Kurul Çalışmalarını düzenleyen hükümlerine ve Dernek Tüzüğüne göre yürütülmüştür.

Keza, geçici 7. madde, geçici kurul oluşturma ile yeni tüzüğün hazırlanması ile ilgili maddedir. Bu maddenin de genel kurulun toplanması ile ilgisi yoktur.

Dava, genel kurulun ve genel kurulda alınan kararların iptali istemi ile açıldığı için, Anayasaya aykırılığı öne sürülen kurallar uyumsuzluğun çözümünde uygulanan hukuk normları değildir.

Sözü edilen maddelerin Anayasaya aykırı olduğu iddiası da ciddi değildir. Kanunda yapılan değişiklik Türk Hava Kurumu ile Türkiye Kızılay Derneğinin yıpranmasına neden olan eleştirileri önlemek ve yeniden yapılandırarak halkına daha iyi hizmet vermesini sağlamak amacıyla yapılmıştır.

Kanun koyucu bu iki derneğin çalışmasını başından beri diğer derneklerden ayrı bir statüde değerlendirmiştir. Her iki derneğe kanunla verilmiş görevler bulunmaktadır. Ayrıca bu iki derneğin mal ve paraları devlet malı sayılmaktadır. Bunlara karşı suç işleyenler de devlet memuru gibi cezalandırılmaktadır. Burada devlet kendi malına sahip çıkmıştır...] demiş ve davanın reddini istemiştir.

Dava mahkemece ret edilmiş, davacılar temyiz itirazlarında, işlemin dayanağı olan 4552 sayılı Kanunun Anayasaya aykırılık iddialarının tekrarı ile Anayasa Mahkemesine başvurulması isteğini yenilemişlerdir.

2949 sayılı Kanunun 28. maddesi "bir davaya bakmakta olan mahkeme: ...Taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varmışsa tarafların bu konudaki iddia ve savunmalarını ve kendisini bu konuya götüren görüşünü açıklayan kararı, dosya muhtevassından mahkemece bu konu ile ilgili görülen belgelerin tasdikli örnekleri ile birlikte Anayasa Mahkemesi Başkanlığına gönderir... Mahkemenin Anayasaya aykırılık iddiasını ciddi görmemesi halinde bu iddia temyiz merciince esas hükümle birlikte karara bağlanır." hükmünü taşımaktadır.

Şu halde davacıların temyiz itirazlarında ileri sürdükleri Anayasaya aykırılık iddiasının öncelikle karara bağlanmasında zorunluluk vardır.

Anayasaya aykırılık iddiasının ciddi kabulü ve işin Anayasa Mahkemesine götürülebilmesinin ilk koşulu, söz konusu hükmün davada uygulanacak kanun hükmü olmasıdır. Böyle olunca davacının isteminin içeriği önem kazanmaktadır.

Davacı yukarıda açıklandığı üzere;

a) 4552 sayılı Kanunla 2908 sayılı Kanuna eklenen geçici 7. madde ile kurulmuş olan kurul tarafından oluşturulan Dernek Tüzüğü'nün hükümsüz olduğunun tesbitini,

b) Söz konusu tüzüğe dayanarak oluşturulan Genel Kurul toplantısının ve kararlarının iptali istenmiştir.

Söz konusu tüzüğün oluşumunda Bakanlar Kurulunun onayı bulunduğu idari işlemle tüzüğün tamamlandığı, tüzüğün geçersizliğinin tesbitine adli yargılama yerinde karar verilemeyeceği savunulmuştur. Her ne kadar tüzüğün onaylanmasına dair Bakanlar Kurulu kararı idari nitelikte olup, bu kararın iptali için Danıştay 10. Dairesinde 2000/2115 ve 2000/2200 esas sayılı davalar açılmış ise de, dairemizce incelenen bu davanın konusu o işlem olmayıp, o işlemin öncüsü olan tüzüktür. "Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir." (AY.md.33/1) Dernekler ancak "gerçek kişiler" tarafından kurulabilir. (2908 Sayılı K. m.1,4) Derneklerin tüzükleri kurucu üyeler tarafından hazırlanır. (2908 Sayılı K. m.8) Kuruluş bildirimi ve ekleri mahallin en büyük mülki amirliğine verilmekle dernek tüzel kişilik kazanır. (2908 Sayılı K.m.9) Dernek tüzüğü'nün değiştirilmesi, dernek genel kurulunun görev ve yetkileri arasındadır. (2908 Sayılı K.m.26). İstisnai bir kural gereği (2908 Sayılı K.m.71) davalı kurumun tüzüğü Bakanlar Kurulunun onayı ile yürürlüğe girer. Şu halde davalı kurumun tüzüğü'nün geçerli bir şekilde oluşup oluşmadığı 2908 sayılı Kanun, bu arada 4552 sayılı Kanunla değiştirilen 71. madde ile aynı kanunla eklenen geçici 7. madde çerçevesinde tartışılacaktır. Esasen davalı kurumun Dernekler Kanuna tabi bir tüzel kişi olduğu yönünde bir uyuşmazlık da yoktur. 2908 sayılı Kanunun 7, 20 ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 68. maddeleri dikkate alındığında davaya istek çerçevesinde bakma görevinin adli yargı yerine ait olduğu, Yargıtay'ın görevi gereği davacıların Anayasaya aykırılık iddiasını Anayasa Mahkemesine götürme görevini haiz olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda değinildiği üzere 2908 sayılı Kanunun 4552 sayılı Kanunla değişik 71. maddesi ile aynı Kanunla eklenen geçici 7. maddesi hükümleri tümü ile davanın çözümünde doğrudan doğruya uygulanacaktır.

Davacı, 05.05.2000 günlü Resmi Gazetede yayımlanan tüzüğün hükümsüzlüğünün tesbiti ve bu tüzük uyarınca yapılan genel kurul toplantı kararlarının iptali davasında, bu tüzüğün oluşturulmasının dayanağı olan 4552 sayılı Kanunun Anayasanın başlangıç, 2, 5, 6, 12, 13/1-2, 17, 19, 25, 26, 33/4 ve 138. maddesine aykırı olduğu iddiasını ortaya atmaktadır.

Tarafların iddia ve savunmalarında Anayasa Mahkemesinin muhtelif kararlarına da atıf suretiyle yaptıkları açıklamalar, iddianın tartışılabilir nitelikte olduğunu açıkça göstermektedir. 2949 sayılı Kanun 28. maddesi uyarınca Kanunun Anayasa Mahkemesine götürülebilmesi için "hukuki bakımdan savunulabilirlik" (Doç. Dr. Yılmaz Aliefendioğlu; Anayasa Yargısı, 1997, sf: 169) ciddi bir kuşkunun varlığı" (Prof. Dr. Ergun Özbudun, Türk Anayasa Hukuku, 1993, sf: 376) yeterli olup, davacı tarafından ortaya atılan bu hal davayı uzatma ve savsama amacı taşıdığı da düşünülmeceğinden Türk Medeni Kanununun 2. maddesi çerçevesinde hakkın kötüye kullanılması niteliğinde de görülmemiştir.

SONUÇ: Davacının, bu davada doğrudan uygulama alanına girecek olan 4552 sayılı Kanunun, 2908 sayılı Kanunun 71. maddesini değiştiren 1. maddesi ile bu Kanuna geçici 7. maddeyi ekleyen 2. maddesinin Anayasaya aykırılık iddiası, dairemizce ciddi bulunduğundan; konunun Anayasanın 152, 2949 sayılı Kanunun 28. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesine gönderilmesine; karara dosyanın konu ile ilgili bölümlerinin dairemiz yazı işleri müdürü tarafından onaylanacak örneklerinin eklenmesine; işin esasının incelenmesinin Anayasanın 152/1. ve 2949 sayılı Kanunun 28/5. maddesi çerçevesinde ertelenmesine oyçokluğuyla karar verildi. 05.02.2002"

- Danıştay Onuncu Daire'nin başvuru kararının gerekçe bölümü ise şöyledir:

"30.3.2000 tarih ve 24005 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 28.3.2000 tarih ve 4552 sayılı "Dernekler Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"un 1. maddesiyle 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 71. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları değiştirilerek;

"Türkiye Kızılay Derneği kuruluş amacına ve uluslararası anlaşmalarla tayin edilen nitelik ve durumuna göre; Türk Hava Kurumu ise kuruluş amacına göre düzenlenen tüzüklerine ve kanunların verdiği görev ve yetkilere uygun olarak teşkilatlanır ve yönetilir,

Bakanlar Kurulu, Türkiye Kızılay Derneği ve Türk Hava Kurumunun;

1- Genel kurullarının kararı üzerine tüzüklerini onaylamaya ,

2- Denetleme yetkileri bulunan mercilerin raporları üzerine,

a) Organlarının görevlerine son vermeye ve bunların görevlerini yerine getirmek üzere geçici kurullar oluşturmaya,

b) Tüzüklerini değiştirmeye, yürürlükten kaldırmaya ve yeniden düzenlemeye.

Yetkilidir." hükümleri getirilmiştir.

4552 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle de 2908 sayılı Kanun'a aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

"GEÇİCİ MADDE 7.-Türk Hava Kurumunun organlarının görevleri bu Kanunun yayımı tarihinde sone erer. Söz konusu organların görevleri, Başbakanlıkça belirlenecek bir başkan ve iki üyeden oluşan üç kişilik bir kurul tarafından yerine getirilir. Bu Kurul en geç bir ay içinde Türk Hava Kurumunun yeniden yapılandırılmasına ilişkin tüzüğü hazırlayarak Bakanlar Kuruluna sunar."

Kurulumuzca, dava konusu işlemlerin dayanağı olan 4552 sayılı Kanun'un Anayasa'ya aykırılık bakımından incelenmesi, davacıların bu yöndeki savları da dikkate alınarak gerekli görülmüştür.

Dayanılan Anayasa Kuralları:

"MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

"MADDE 13.- Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz"

"Madde 33.- Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.

Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz.

Dernek kurma hürriyeti ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

Dernekler, kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilir veya faaliyetten alıkonulabilir. Ancak, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merci, derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebilir. Bu merciin kararı, yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar."

MADDE 138.- (Dördüncü fıkra) "Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez."

Uyuşmazlık konusu olay:

Dava dosyasındaki bilgi ve belgelerin incelenmesinden; Türk Hava Kurumunun 33. Büyük Genel Kurulu tarafından kabul edilerek Bakanlar Kurulunun 18.10.1994 tarih ve 94/6127 sayılı kararı ile onaylanmış ve 17.11.1994 tarih ve 22114 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş, Türk Hava Kurumu Tüzüğü mevcut iken Bakanlar Kurulunun 1.11.1999 tarih ve 23863 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 22.10.1999 tarih ve 99/13485 sayılı kararıyla, Türk Hava Kurumu Tüzüğü'nün Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Tüzük'ün yürürlüğe konulduğu; bu Tüzük'ün 1. maddesinde, 18.10.1994 tarih ve 94/6127 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Türk Hava Kurumu Tüzüğü'nün yürürlükten kaldırıldığı; geçici 1. maddesinde, Türk Hava Kurumunun yürürlükten kaldırılan Tüzüğü'nde belirtilen organların görevlerinin bu Tüzük'ün yürürlüğe girmesiyle sona ereceğinin; söz konusu organların görevlerinin, Başbakanlıkça belirlenecek bir başkan ve iki üyeden oluşan üç kişilik bir kurul tarafından yerine getirileceğinin; bu kurulun en geç altı ay içinde T.H.K. nun yeniden yapılandırılmasına ilişkin Tüzük'ü hazırlayarak Bakanlar Kuruluna sunacağı; öte yandan, Başbakanlık'ın 1.11.1999 tarih ve 139/02519 sayılı işlemiyle de, üç kişilik kurula atama yapıldığı, Dairemizin 17.2.2000 tarih ve E:1999/4871 sayılı kararıyla "Türk Hava Kurumu Tüzüğü'nün Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Tüzük"ün yürütülmesinin durdurulmasına karar

verildiği. Dairemizin 9.3.2000 tarih ve E:1999/5044 sayılı kararıyla da, Başbakanlığın üç kişilik kurula atama yapılmasına ilişkin 1.11.1999 tarihli işleminin yürütülmesinin durdurulmasına karar verildiği, bu üç kişilik kurul tarafından hazırlanan ve 17.2.2000 tarih ve 23967 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak 2000/113 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ekinde yürürlüğe konulan "Türk Hava Kurumu Tüzüğü"nün ve anılan Bakanlar Kurulu Kararının iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle açılan davada da 23.3.2000 tarih ve E:2000/893 sayılı kararla yürütmenin durdurulması kararı verildiği, 30.3.2000 tarih ve 24005 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 4552 sayılı Kanunun 1. maddesiyle 2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 71. maddesinin değiştirildiği 2. maddesiyle Geçici Madde 7'nin eklendiği, bu defa 4552 sayılı Kanunun 2. maddesi uyarınca Başbakanlığın 30.3.2000 tarihli işlemiyle üç kişilik kurul oluşturulduğu, bu kurul tarafından Türk Hava Kurumunun yeniden yapılandırılmasına ilişkin olarak hazırlanan "Türk Hava Kurumu Tüzüğü"nün 5.5.2000 tarih ve 24040 sayılı Resmi Gazetede 2000/481 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ekinde yayımlanarak yürürlüğe konulduğu anlaşılmaktadır.

Anayasaya aykırılığın irdelenmesi:

Türk Hava Kurumu, 2908 sayılı Dernekler Kanunu hükümlerine tabi kamu yararına çalışan bir özel hukuk tüzel kişisidir.

Anayasada, kamu yararına çalışan dernekler ile diğer dernekler için farklı düzenlemeler yapılmamıştır. Türk Hava Kurumu da, kanunla düzenlenmiş olan özel durumlar dışında 2908 sayılı Dernekler Kanununun genel hükümlerine tabidir.

Derneklerin nasıl kurulacağı, dernek kurma hürriyetinin hangi sebeplerle ve ne şekilde sınırlandırabileceği Anayasanın 33. maddesinde hükme bağlanmış olup, derneklerin, Kanunun öngördüğü hallerde hakim kararıyla kapatılabileceği veya faaliyetten alıkonulabileceği, ancak, milli güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, kanunla bir merciin derneği faaliyetten men ile yetkilendirilebileceği, bu merciin kararının yirmidört saat içinde görevli hakim onayına sunulacağı, hakim kararını kırksekiz saat içinde açıklamaması halinde bu idari kararın kendiliğinden yürürlükten kalkacağı öngörülmüştür.

Türk Medeni Kanunu ve Dernekler Kanunu uyarınca; en az yedi gerçek kişinin kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere bir araya gelmesi ve tüzüğünü yetkili makama vermesiyle tüzel kişilik kazanan ve organları oluşturulan derneğin; yetkili organlarının bir kararı olmadan; 4552 sayılı Kanunun 2. maddesiyle; organlarının görevlerine yasama tasarrufuyla son verilmesi, organlarının görevlerinin Başbakanlıkça belirlenecek üç kişilik bir kurul tarafından yerine getirilmesi ve Türk Hava Kurumunun yeniden yapılandırılmasına ilişkin tüzüğün bu kurulca hazırlanarak Bakanlar Kuruluna sunulması Anayasanın 33. ve 13. maddelerine uygun görülmemektedir.

Öte yandan, 4552 sayılı Kanunun 1. maddesiyle, Bakanlar Kuruluna, denetlemeye yetkili mercilerin raporları üzerine; organlarının görevlerine son vermeye ve bunların görevlerini yerine getirmek üzere geçici kurullar oluşturmaya, tüzüklerini değiştirmeye, yürürlükten kaldırmaya ve yeniden düzenlemeye yetki verilmesinde de Anayasanın 33. maddesinde öngörülen dernek kurma hürriyetini ortadan kaldırması nedeniyle Anayasanın anılan maddesine ve 13. maddesine aykırılık bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Çünkü derneklerin tüzükleri ve organları derneklerin kurucu unsurları olup, tüzüklerin yetkili organlarınca ortaya konulacak iradeleri dışında Bakanlar Kurulunca değiştirilmeleri ve yürürlükten kaldırılmaları, organlarının görevlerine son verilmesi; dernek kurma hürriyetini ortadan kaldırıcı nitelik taşıması nedeniyle, demokratik toplum düzeninin gerekleri ve ölçülülük ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

Anayasa Mahkemesinin pek çok kararında tanımlandığı gibi, hukuk devleti; insan haklarına saygı gösteren, bu hakları koruyucu adil bir hukuk düzeni kuran, bunu sürdürmeye kendisini yükümlü sayan, bütünüyle hukuka uyan devlet demektir. Hukuk devleti niteliğini kazanmanın vazgeçilmez koşullarından birisi mahkeme kararlarına uyulma zorunluluğudur. Anayasanın 138. maddesinde; Yasama ve yürütme organları ile idarenin, mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğu, bu organlar ve idarenin, mahkeme kararlarını hiç bir surette değiştiremeyeceği ve bunların yerine getirilmesini geciktiremeyeceği öngörülmüştür.

Bu kural gereğince yasama organının yapacağı düzenlemelerde daha önce aynı konuda verilen yargı kararlarını etkisiz kılacak biçimde yasa çıkarmamak yükümlülüğü vardır.

4552 sayılı Kanunun 2. maddesiyle Dernekler Kanununa eklenen geçici 7 nci maddeyle getirilen hüküm; Bakanlar Kurulunun 22.10.1999 tarih ve 99/13485 sayılı kararı ile yürürlüğe koyduğu Tüzükle, Türk Hava Kurumunun Tüzüğünü yürürlükten kaldırdıktan sonra getirilen geçici 1 inci madde ile aynı içerikte olup, Bakanlar Kurulunun söz konusu kararı ile yürürlüğe konulan geçici inci maddenin iptali ve yürütmenin durdurulması istemiyle açılan davada, Danıştay Onuncu Dairesince verilen 17.02.2000 tarih ve 1999/4871 sayılı yürütmenin durdurulması kararının etkisiz hale getirilmesini amaçladığı sonucuna varıldığından Anayasanın 138. maddesinde yer alan hukuk devleti ve kuvvetler ayrılığı ilkeleriyle bağdaşmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle, 4552 sayılı "Dernekler Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un; 1. maddesinin ikinci fıkrasının 2 nolu bendinin (a) ve (b) alt bentlerinin ve 2. maddesinin Anayasanın 2,13,33 ve 138. maddelerine aykırı olduğu kanısına varıldığından, anılan yasa hükümlerinin iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurulmasına ve Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar dosyanın bekletilmesine 30.4.2002 tarihinde oybirliğiyle karar verildi."